

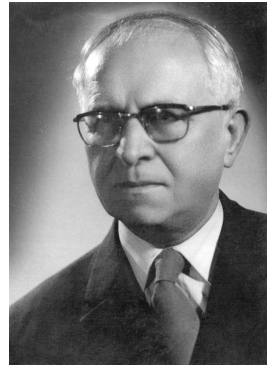
ОЛЕКСА МИШАНИЧ І ЮГОСЛАВСЬКІ УКРАЇНЦІ

Один із найкращих українських барокових поетів Іван Величковський у збірці “Зегар цѣлий и полузегарик” удається до переліку “минут”, що спливають, ділячи їх на “минуты общие”, “минуты злых” і “минуты добрых”. Олекса Васильович Мишанич, якому 1 квітня цього року виповнилося б 75, як і кожна людина, не оминув багатьох “минут” — він був і немовлям, і отроком, і юнаком, і мужчиною, і людиною в літах, він насолоджувався всіма порами життя, скуштував слави, стояв на високих службових щаблях, його оточували віддані друзі, він не оминав банкетів, любив гарні дотепи й жарти, навколо нього лунав сміх, він був красивим, мужнім і сильним, володів усним і писемним словом; на жаль, довелося йому зазнати й переслідувань, що завдали душевних ран і прикrostей; не здійсненими залишилися плани, не втіленими — прагнення, не написаними — праці, та продовжують справу вченого учні, обрав батькову дорогу син, підрастають онук і онучка, проростає посіяне Олексою Васильовичем слово, слово любові до українського фольклору, до рідної літератури, до України.

Микола Сулима

Сьогодні важко сказати, коли саме Олекса Мишанич налагодив контакти з югославськими українцями. Очевидно, інтерес до них з’явився в дослідника ще під час роботи над кандидатською дисертацією. Збираючи матеріал, він був змушений звернутися по допомогу до вчених Чехословаччини, про що свідчать, зокрема, листи Корнія Заклинського. Коло знайомих колеґ поступово розширювалося, до нього ввійшли такі діячі тодішньої чехословацької науки, як Юрій Бача, Михайло Роман і Микола Мушинка. Певно, відправним пунктом, з якого почалася майже 30-річна дружба з югославськими українцями, стала стаття Олекси Мишанича “Гей там, коло Дунаю” в четвертому номері журналу “Вітчизна” за 1966 рік. У ній усебічно висвітлювалося літературне життя югославських русинів, автор зібрав і опрацював дуже великий масив матеріалу. Перші листи з Югославії до О.Мишанича почали надходити саме після цієї публікації. Одним із перших написав Михайло Ковач — письменник, поет, перекладач і журналіст, який був помітною постаттю в культурному осередку українців Нового Саду. Особливо активне листування велося протягом другої половини 60-х — першої половини 70-х років, проте вчені підтримували стосунки аж до середини 90-х, а можливо, і довше. Загальна кількість листів М.Ковача до О.Мишанича перевищує 90. Михайло Ковач, незважаючи на те, що народився й виріс у Сербії, добре володів українською літературною мовою, що засвідчують його листи. У них він багато розповідає про українське (і не тільки) культурне життя Нового Саду, адже неабияк орієнтувався в літературі, пресі, театрі, освіті, політиці. Чимало розповідає про себе та про свою родину. О.Мишанич на тривалий час став тим містком, яким до Нового Саду потрапляли найновіші українські й російські видання, свіжа преса, записи української музики — інтерес до України був величезний. Завдяки М.Ковачу О.Мишанич познайомився й налагодив контакти ще з багатьма югославськими українцями.

Далі подаємо кілька листів М.Ковача до О.Мишанича.

М.Ковач

Ярослав Мишанич

Вельмишановний товаришу Мишанич!

Вашого листа від 25.5. та брошулки одержав. Дякую! Оборотною поштою висилаю я й деякі річі, які знайшлися під рукою. Попросив я теж тов. Лятяка, редактора "Руського слова" та діректора підприємства тої самої назви, щоб Вам вислали те, що мають. Обіцяли, що зроблять. Побачимо! Від своїй стороні я зроблю, що можу, щоб Ви наши видання порядно одержували.

У нас Ваша стаття зробила багато доброго. Саме тому, що вона обгрунтовано роблена, що вона побачила світ у реноміраному журналі, у Колегії якого сидять сами коріфеї української сучасної літератури, а маючи на увазі, що такі річі, як оця стаття, не друкуються, щоб про них Колегія не знала, ми тої Колегії та Вам особисто дуже вдячні за підтримку й прислугу, яку Ви нам цею статтєю зробили.

М.Кочіш обіцяв, що вишле Вам свою "Граматику". Він є професором мови, молодий чоловік і дуже симпатична людина. Добре Ви зробили, що писали про його творчість так прихильно. Це йому дасть охоту до праці.

Справа добірки так стоїть: я б міг, власне, із тим самим тов. Кочішем та ще деякими співпрацівниками таку добірку зробити, та річ в тому, що ми оба не так дуже добре володіємо українською літературною мовою, щоб могли робити переклади без помочі, скажимо, Вас. Ми зробимо те, що буде в наших силах, та без Вашої допомоги воно не піде. Передмову, на мою думку, добре було б якби Ви зробили, чи хтось інший від Вас, а як ні, то зробимо й ми тут. Це все могло би бути там десь у вересні чи жовтні.

Висилаю Вам книжки, у яких, як не писав, то брав участь: "Буквар", "На швиганю", "Наша заградка (1939/40)", "Читанка за III класу", "Читанка за II класу", "Руски календар" (1939), "Антологію поезії" та "Мой швет".

Від Вас нам би був дуже потрібний великий словник. Словник за ред. В.С.Ільїна, Київ, 1965 маємо. Теж як є "Історія української літератури I том (II-гій маємо).

Наприкінці цього місяця буду на XII Святу пісні і танцю у Свиднику.

Робимо заходи, щоб знова виходила "Шветлосц" та вже й на літ. мови, щоб поставили катедру укр. мови, щоб робили обміну студентів тощо.

Здоровлю щиро Вас та знайомих товаришів Козака, Фокіна, Гонтара, Куницю, писменика Стельмаха та інших. З глибокою пошаною

Ваш Мих.Ковач

Н.Сад : 6.6.1966

Вельмишановний товаришу Мишанич!

Що й сказати Вам, хиба: велике спасибі! Я до Вас дескілька книжок, а Ви до мене ціли томи. Дуже дякую. Мені словники дуже потрібні, та не лиш мені. Вони придадуться й усім, що тут коло мене працюють у школах, пресі тощо. Ви напишіть, що Вам треба вислати, та я постараюсь сповнити те, що буде можливе.

Для мене та для всіх нас тут у Н.Саді було б дуже добре, коли б Ви сами, чи з нами разом, знайшли якусь-то можливість прибути до нас хоч на коротший час. Думаю, що би було багато того обговорити. Тоді б Ви могли взяти й деякі матеріали, які б Вас цікавили. Були б моїм гостем, а як треба може "заклик" від нас, то ми це зробимо, лиш скажить як.

"Шветлосц", як запевнюють мене, буде частково поміщувати й тексти на літературної мови. І не лиш вона. Ми робимо на тому, щоб і газета "Р. слово", дитячий журналчик "П. заградка" мали тексти на літературної мови.

Я не знаю, чи Ви були в Братіславі, як Ви писали. А коли були, чи говорили з т. Мольнаром. Він має ідею, щоб видав якусь-то антологію поезії українців за кордоном УРСР. Мольнар та його дружина мені дуже подобаються. Щири та пряцівни обоє.

Добірку зробимо, може, ще того року, так як Ви порадили.

На 50 річницю смерті І.Франка я зробив переклад оповідань та драми "Украдене щастя" на 240 сторінок для нашого читача. Може, хтось скаже, що те не добре. На мою думку — добре. Наш читач зацікавиться, а читаючи його, він буде

збогачувати свій запас слів, бо я навмистне залишив слова, яки для нашого чоловіка не чужи. Та ще як перечитає частину того, він захоче читати ще, а тоді йому буде добрий і оригінал, що ми й хочемо.

Я чув, що т. Ала Петрівна Коваль робить на словнику українсько-горватосербському, а також недавно був тут у нас Др.Сладкевич із Торонта (Канада), та й він хоче щось подібного зробити. На мою думку, буде добре, як ми їх яось “сочетаєм”, щоб вони те разом зробили.

Тепер ще одна прозьба: у нас тут від 1.10. 1966 зачинають емісії для дітей русинско-української національності. Я б мав бути редактором при радіо Н.Саду тої емісії. Мені потрібни матеріяли. Декілька комплетів “Барвінка” та “Малятка” на української мови, може, деяки матеріали із радіо Київ для мене та для нашої справи були б дуже побажаними. Як треба якусь-то прозбу написати, напишу, а як ні, то прошу Вас, що б Ви мені переслили те й дещо друге із дитячої літератури. Буду Вам дуже вдячним.

З глибокою пошаною до Вас

Ваш Мих. Ковач

Н.Сад, 30.8.1966

3

Вельмишановний товаришу Мишанич!

За все, що Ви мені прислали, велике спасібі. Та я як та баба у Пушкіна — ще те й тамте! Почта дід, а Ви — золота рибка. Я прошу ще одне: у мене є великий “Российско-український словар” від 1948 року, та як є щось новійше, я б був комплетний що до словників. Мені всі ці словники дуже добре придаються, бо в мене частенько потреба є — зіркнути, що там пише та й так воно не піде, так як воно треба.

Що до матеріялів, яки Вас цікавлять, я пошукаю із фахівцями мови тут у нас, що Вас цікавить. “Шветлосці” вийшла, та я її передплачу для Вас.

Не маю комплет, але знайдеться календарів із минулих років. Як Вас цікавлять, перешлю Вам їх. Календарі на нашої мови.

Як зможете переслати мені “Российско-українського словника”, прошу прислати ще “Орфографічний словник”. Це вже я прошу для М.Кочиша.

У нас роблять аранжмані з відомим славистом із Канаді др. Славутичом, щоб наступного року видали русинско-сербскогорватско-українськи словник, а чую, що й Алла Петрівна Коваль видає в Загребі хорватсько-українського словничка. Пишу й до неї, побачу, що скаже.

На ціх днях виїхав до СССР-у мій колишній учень, а тепер інженер хемії Святослав Надь. Він Вас пошукає, якщо дорога заведе його до Києва. У нього буде письмо для Вас. Пишу саме те, що й тепер тут пишу. Там теж пишу про обмін пластиночок для патефона. Нас цікавить українська музика. Чи це писати прямо на Радіо Київ?

Я від 1.IX.1966 працюю на Радіо Н.Сад лектором та редактором відділу “Культурна панорама”. Так, бачите, словники мені дуже потрібни. Маю не тільки праці, кілько клопотів. Яюсь не бачу результати оцеї праці.

Як побачите в “Шветлосці”, є комбінація, щоб видати разом Антольогию поетів Пряшівщини та югославських українців.

О.Мишанич, М.Ковач та М.Кочиш

Задумка тов. Мольнара теж добра.
Аж на цих днях я беруся до добірки.
Як Ваша справа що до поїздки в Югославию. Просимо, будете нашим гостем, як Вам довго буде подобатися в нас.

Ага, на цих днях деяки югославски писменники (Драшко Редєп і др.) роблять заході, щоб мене прийняти до спілки писменників СР Сербії. А що воно так це, винни дещо й Ви, бо вони використали те, що Ви про мене писали у "Вітчизні". Як вдасться ім те, випемо могорича денебудь.

Щиро здоровить із пошаною до Вас

Ваш Мих.Ковач

Нови Сад 2.XI.1966

4

Вельмишановний товаришу Олексю!

Спасибі Вам за добрі бажання з нагоді Нового року. Із цілого щирого серця я Вам теж бажаю усього найкращого з Новим 1967 роком.

За "Орфографічний словник" т. Кочіш дякує.

Як лиш вийде рос.-український словник, прошу вислати мені.

На початку цього місяця я вислав на Вас два бандерольки деяких книжок. Чи Ви їх одержали?

Писав до мене інж. Надь. Дуже мені вихвалювався, як із Вами був цілий день і що Ви йому дуже подобається. Мені дуже приємно чути, що Ви його так сердечно прийняли. Я не знаю, коли то він вертається до Югославії, та як не скорше, добре буде як і з ним перешлете пластинки. Справді, шкода було б, як би, скажимо, поштою пересилали, а вони як би тут попали в кусничках.

Моя справа із прийманням в ряді письменників Югославії готова, дякуючи з доброю мирою й Вам. Бо, мовляв, коли за кордонами так пишуть про нього, то тоді має бути щось — ого! Я радій лиш тому, що може пощастить скорше побачити Київ та знайомих у ньому.

Напишіть, чи Ви одержали "Шветлосц". Мене переконують, що Вам вислали. Як ні, напишіть, перешлю я.

Добірку роблю, але, бачите, я від 1.IX.1966 р. працюю на радіо Н.Сад. Це лиш оформлена редакція для русинів-українців, та праці багато і все я мусив залишити по стороні. Думаю, що матеріал вишлю десь по середині лютого.

Що до Вашої поїздки до Югославії, Ви лиш напишіть, що Вам треба від нас вислати: запрошення, посвідку, чи щось іншого, вишлемо. Може, було б добре тепер, чи, скажимо, літом, щоб могли трошечки відпочинути.

За книжками на сербохорватскої мови слідкую. Як знайду — вишлю.

Здоровить Вас щиро

Ваш Мих.Ковач

Н.Сад

3.I.1967

5

Вельмишановний товаришу Мишаничу!

Остаточно пишу, а писати б по якомусь-то порядку:

На цих днях ми вислали до Інституту шкільництва АПВ, до Директорії літератури АН у Вас та Вам особисто прохання й заклик бути нашим гостем цього літа. Побачимо, як відгукнуться Інституту — побачимо. Я маю надію, що справа піде по "добрий дорозі". Я буду радий, як справа вдасться.

Грампластинки 10 і 25 я одержав у порядку. Як віддячуся — не знаю. Покищо дуже сердечно дякую.

Словник, Енциклопедію і книжечкі — усе у порядку одержав і я, а Микола Кочіш казав мені, що й він одержав від Вас теж деякі речі.

Пересилаю свитлини Миколи Михайловича Кочіша, Михайла Івановича Ковача, а Онуфрій Тимко по батькови теж Іванович. Фото не надислав.

М.Кочіш

Добір поезії пересилаю — кілька зробив. Уповноважую, щоб Ви зробили все, що знайдете необхідним, лиш нехай буде таке, що на щось подібне. Що до моєї поезії, як хочете, напишіть, що по Вашому думанню треба б було перекласти. Я свідомий, що в мене словничок ще за скромненьки що до поезії на мови, яка так розвинена, а як візму ще правопис, то нехай бог і Олекса Мишанич випоможуть, як і вони зможуть.

Із прозі перешлю незадовго те, що зроблю. Та й тут прошу сугестії, як маєте їх.

На добри бажання з нагоді Нового року, дещо зпізненням, посилаю й я Вам та усим знайомим. Нехай Вам цей рік буде рік особистого щасття та успіхів.

Тепер знову одне прохання. Мій учень колишній, Янко Сабадош, той, що писав передмову до “Мойого швета”, працює тепер юристом у Белгороді, а має охоту їхати до Києва цього літа. Як би Ви могли знайти для нього квартиру, харчування тощо, у якогось свого товариша, знайомого, то той Янко віддячив би йому так само в Югославії. Що кажете? Він буде із жінкою.

Ось і все! Щиренько здоровлю

Ваш Мих.Ковач

Н.Сад, 28.I.1967

6

Вельмишановний товаришу Мишанич!

Листа від 10.II ц.р. від Вас одержав. Оборотною поштою вислав я відразу 1-ше число цього року, що вийшло від “Шветлосци”. Рівночасно я казав там тим нашим у редакції, та вони теж обіцяли, що вишлють.

Дружина дуже Вам вдячна, що Ви її прислали взірці вишивок. Вона сама напише до Вас подякування за турботи. Каже, що віддячиться, коли Ви до нас прибудете.

Янкови перекажу, що йому брами Київа — отворені.

Що до матеріалів, яки я Вислав Вам, а ще маю зробити дещо із прозі, прошу зробить і Ви, як маєте часу щось. Як Ви, скажимо, перелицюєте щось із моєї поезії, я нікому про те не скажу, ей богу, не скажу.

Хочу сказати, що б Ви знали. У нас не все так гладенько йде, як, може, воно з далі виглядає. У нас теж є таких, яки тягнуть, як той рак та щука воза, але рівночасно треба сказати, що із помочю, яку ми від Вас одержуємо на такий то спосіб, як Ви нам робите, наш візок, як бачите, посувається поволі, поволі вперед. Тому, власне, я тиж дуже хотів би, якби дещо із матеріалів, яки я до Вас переслав, із Вашою помочю побачило світа. Як нам вдасться, щоб Ви приїхали до нас, то ми ще договоримось про нашу співпрацю.

Юрій Сопка, той наш “більший католик від папи”, просить Вас, чи Ви не знаєте про якусь-то студію, він лиш чув, що вона є, де опряцував хтось із мовознавців тему “Шевченко в югославської літературі”, чи щось подібне. Як є, прошу надислати на мою адресу.

Тут прилучено я пересилаю Вам перепис офіційного листа від нашого Інституту шкільництва АП Воєводині. Це про орієнтацію. Ви у нас заплянуйте побут на який хочете час. У нас буде для Вас міста хоча цілий рік.

Писенькі, яки тут знаєдете, це вже від одного нашого студента із Босні. Орест Власов. Дуже добрий хлопець. Пише не від давна.

Здоровлю сердечно та щиро

Н.Сад 18.II.1967

Мих.Ковач

П.с. Надь був. Говорив про все. Приніс все, що Ви вислали.

